

реної медичної допомоги, ефективного використання публічних фінансів (бюджетних коштів) на зазначені цілі;

6) у сфері державних боргів — зниження обсягів та вартості боргу, боргового навантаження на державні фінанси за рахунок заміни дорогих кредитів на більш вигідні за вартістю та строками;

7) у сфері транспарентності інформації — відкритість дій, операцій органів державної, муніципальної влади, інших союзів публічного характеру, а також спрощення процедури пошуку та аналізу тих баз даних показників публічних фінансів, які пов'язані з використанням публічних коштів платників податків, соціальних страхових внесків, кредиторів, інвесторів;

8) проведення приватизації державних підприємств та запровадження ринку землі виходячи з суспільного запиту на ці процеси, суспільного інтересу та вигоди у довгостроковій перспективі тощо.

Список використаних джерел

1. Варналій З.С., Красільник О.В., Хмелевська Л.П. Фінансування державних вищих навчальних закладів України: монографія. Київ: Знання України, 2017. 231 с.

2. Опарін В.М., Федосов В.М., Юхименко П.І. Публічні фінанси: генеза, теоретичні колізії та практична концептуалізація. *Фінанси України*. 2017. № 2. С. 110-18.

3. Єфименко Т.І., Гасанов С.С., Леоненко П.М. та ін. Модернізація фінансової системи України в процесі євроінтеграції: у 2 т.; за ред. О. В. Шлапака, Т. І. Єфименко. Т. 2. Київ: ДННУ «Акад. фін. управління», 2014.

УДК 330.01:364

Лариса Ємельяненко^{},
Валерія Москвіна^{**}*

СТАНДАРТИЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ЯК ЗАПОРУКА ПУБЛІЧНОСТІ УПРАВЛІННЯ

Анотація. У тезах висвітлено проблематику розвитку вітчизняної соціальної сфери в контексті євроінтеграції. Аргументовано

^{*} Ємельяненко Лариса Михайлівна — доктор економічних наук, доцент, професор кафедри національної економіки та публічного управління, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», lora-lara@ukr.net

^{**} Москвіна Валерія Ігорівна — аспірант кафедри національної економіки та публічного управління, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», v.fomkina88@gmail.com

необхідність реформування системи публічного управління соціальною сферою в Україні за пріоритетом прозорості та дотримання принципів Європейського контенту соціальної стандартизації. Обґрунтовано доцільність забезпечення соціальних стандартів та формування дієвої трансферної політики в соціальній сфері.

Процес реформування в Україні дедалі більше набуває соціальної орієнтації відповідно до європейських стандартів, що дасть можливість створити найкращі умови для життєдіяльності людей і досягти соціальної справедливості. Саме в соціальній сфері виявляється сутність соціальної політики держави, реалізується соціальний захист і соціальні права людини. Ефективне функціонування соціальної сфери є одним із пріоритетних завдань на сучасному етапі соціально-економічного розвитку держави у контексті євроінтеграції.

Проте сучасний розвиток вітчизняної соціальної сфери ускладнюють дії таких чинників: відсутністю чітких стратегічних пріоритетів соціальної політики, недостатнім рівнем фінансування, слабкою соціальною спрямованістю бюджетної політики, глибоким соціальним розшаруванням та високою поляризацією доходів, недієздатністю трансфертної політики держави, значним погіршенням демографічних характеристик населення, погіршенням умов життя

Важливе місце в процесі ефективного соціально-економічного розвитку країни посідає соціальна сфера, оскільки саме в цьому секторі економіки здійснюється виробництво, розподіл і споживання матеріальних і нематеріальних благ, а також відбувається забезпечення розширеного відтворення людського капіталу за участю держави як гаранту економічного забезпечення соціально достатнього рівня життя населення [3, с. 30].

Публічне управління соціальною сферою має на меті реалізацію соціальних функцій держави за пріоритетом прозорості державного управління. Саме на цьому має базуватись публічність соціальної політики в першу чергу. Відповідно до такого визначення органи управління в межах повноважень мають встановити систему соціальних стандартів задля забезпечення публічності управління. Будь-яка система оцінювання має базуватись на орієнтовних показниках результативності та ефективності. Звідси і процес впровадження соціальних реформ в Україні повинен мати інструментальний базис задля виміру їх ефективності. З огляду на політику євроінтеграції соціальна політика Європейського

Союзу має власний контент стандартів, до якого входять такі визначальні складові [5].

1. Інтегровані підходи та життєвий цикл: не існує оптимального єдиного розміру грошових виплат та послуг у натуральному вимірі, розмір соціальної допомоги залежить від різних аспектів життя бенефіціара, особливо варто враховувати індивідуальні особливості та потреби людини. Однак необхідно забезпечити комплексну підтримку в усіх сферах життя та протягом життєвого циклу для всіх без винятку.

2. Рівні можливості та рівноправне ставлення: хоча ЄС та його держави-члени зобов'язалися підтримувати цілий ряд соціальних прав, деякі групи отримувачів соціальних послуг та виплат мають проблеми в користуванні такими правами через процедурні причини, відсутність інформації або дискримінаційні бар'єри. Ці бар'єри повинні бути усунені і має бути забезпечено доступ до цих послуг для всіх без винятку.

3. Адекватний рівень пільг та позитивна ієрархія між ними: ієрархія між рівнями заробітної плати та різними формами підтримки доходу, такими як допомога по безробіттю та рівень прожиткового мінімуму, існує в системах соціального захисту з метою уникнення створення так званих пасток бідності та бездіяльності. Подібна ієрархія, як правило, будується з урахуванням мінімальної заробітної плати як вихідної точки та прожиткового мінімуму. Внаслідок кризи, високого рівня безробіття, політики жорсткої економії та структурних реформ, спрямованих на зменшення витрат на оплату праці, заробітна плата знижується, а також інші переваги, пов'язані з їх кількістю, зменшуються у кількісному та якісному розмірі. Це означає, що наявні системи соціального захисту є менш ефективними у боротьбі з бідністю та соціальним відчуженням, коли це найбільше потрібно. Слід встановити альтернативну позитивну ієрархію виплат, починаючи з встановлення соціальних виплат на належному рівні, у тому числі шляхом встановлення адекватних схем розрахунку прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати.

4. Достатня тривалість і охоплення вигод та позитивних стимулів: персональна підтримка в доступі до якісних робочих умов необхідна для зміцнення гідних перспектив зайнятості та зменшення залежності від виплат для людей, які можуть працювати. Останніми роками політики активізації розширили сферу їх застосування у більшій мірі, ніж активні програми на ринку праці, включаючи зміни в вимогах до пільг, обмежувальні умови, посилення зобов'язань щодо пошуку роботи та санкції. Це призвело

до скорочення обсягів використання, також завдяки ефекту стигми, і широкому скороченню тривалості та охопленню виплат, особливо виплат по безробіттю, тим самим зменшуючи потенціал систем добробуту для ефективної підтримки людей. Слід забезпечити належний рівень та охоплення виплат, а для людей, які можуть працювати, слід розвивати позитивні стимули та інтегровані шляхи з урахуванням особистих обставин кожного. Служби зайнятості повинні бути адекватно профінансовані та укомплектовані персоналом, щоб вони могли надати якісну підтримку шукачів роботи.

Виходячи з зазначених вище критеріїв соціальної політики, слід встановлювати соціальні стандарти для сприяння активним підходам включення бенефіціарів до системи отримання допомоги, а також з метою створення інструментів результативності та ефективності публічного управління, що забезпечать якісну зайнятість, адекватну підтримку доходу протягом життєвого циклу та універсальний доступ до якісних соціальних послуг.

Якісна зайнятість має бути виражена у справедливій оплаті праці та адекватному рівню мінімальної заробітної плати, що є найважливішими компонентами якісних умов праці й є ключовими для захисту людей у сфері зайнятості, запобігання дискримінації на ринку праці за будь-якими ознаками та подолання зростаючого рівня бідності. Крім належної заробітної плати, до інших важливих елементів забезпечення якісної зайнятості належать:

- безпека укладання договорів та захист трудових прав;
- доступ до соціального забезпечення (медичне страхування, декретна відпустка по, допомога по безробіттю та своєчасна виплата заробітної плати, пенсійні права та соціальні виплати);
- домовленості про збалансування професійного та приватного життя (особливо підтримку працівників з дітьми або осіб, які виконують догляд за похилими людьми, розумне розміщення трудового місця та умов пристосування для людей з обмеженими можливостями та хронічними захворюваннями);
- прогрес у працевлаштуванні (перспективи кар'єри, інвестиції у навчання та навчання протягом усього життя).

Адекватна підтримка доходів повинна забезпечуватися протягом усього життєвого циклу, а головне — на етапах перехідного періоду, як для працездатного населення у вигляді адекватної мінімальної заробітної плати, так і для непрацюючого населення, наприклад, через адекватну допомогу по безробіттю, пенсійні виплати. Адекватний рівень виплат має базуватись на справедливому співвідношенні ринкових цін життя, з урахуванням адекватних

років експлуатації продуктів. Іншим головним орієнтиром має стати охоплення, встановлення та використання позитивної ієрархії між виплатами та заробітною платою, що базуватимуться на адекватних мінімальних соціальних гарантіях.

Універсальний доступ до якісних, доступних соціальних послуг має бути заснований на правах та недискримінаційному універсальному доступі щодо отримання соціальних послуг населенням, до котрих належить: медичні, житлові, освітні послуги. Запорукою впровадження мають бути належне фінансування виконання державних соціальних гарантій та забезпечення вільного вибору допомоги із широким спектром варіантів. Це відповідає принципам, закріпленим у Протоколі 26 Лісабонської угоди (універсальний доступ, високий рівень якості, безпеки та доступності, рівне ставлення та просування прав користувачів).

Прийняття та забезпечення соціальних стандартів буде сприяти формуванню дієвої трансферної політики в соціальній сфері, в якій трансверсальність є ключовою ознакою публічності управління. В останні роки економічна та бюджетна політики часто завдають шкоди соціальним цілям держави. В Україні недотримання рекомендацій інститутів ЄС та заходи, що раніше були прийняті для консолідації державних фінансів, мали перевагу перед будь-якою іншою політикою та посилили системну суспільну кризу із загостренням проблем соціально-економічного розвитку. Новий наскрізний підхід першочергово, необхідний для належного впровадження соціальних стандартів, забезпечення узгодженості та взаємодоповнюваності між економічною та соціальною політиками. Приймаючи рішення щодо відповідних сфер політики (оподаткування, торгівля, конкуренція, освіта тощо), соціальні стандарти повинні бути захищені та пропагуватись на належному рівні [2].

Слід зазначити, забезпечення належного фінансування соціальної політики, включаючи соціальне забезпечення та захист, є життєво важливими для ефективного впровадження соціальних стандартів. Після багатьох років жорсткої економії в багатьох країнах системи соціального забезпечення впали в соціальну напругу, що мало вираження у неадекватних збільшеннях рівня державних соціальних гарантій. Така тенденція повинна бути зворотна для забезпечення якості та адекватності систем та послуг соціальної політики.

Крім того, має бути забезпечено залучення представників привласників та організованого громадянського суспільства, що є життєво важливими не лише при розробці політики, а й у їх моніторингу та реалізації. Під час прийняття та впровадження соціальних стандартів слід створити рамку для структурованого, зміс-

товного та сталого залучення цих сторін, як наслідок, буде дотримана умова соціального включення.

Сьогодні в Україні задекларовано інституціональний каркас формування соціальних стандартів. За Законом України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» [4], державні соціальні стандарти визначено як встановлені законами, іншими нормативно-правовими актами соціальні норми і нормативи або їх комплекс, на базі яких визначаються рівні основних державних соціальних гарантій. Урядом України затверджено пакет реформ на 2019–2023 рр. [1], серед директив якого виділено наступні стратегічні пріоритети публічного управління соціальною сферою.

- Охорона здоров'я: створення дієздатної інфраструктури на первинному та спеціалізованому (вторинному) рівнях медичної допомоги, створення комплексної системи громадського здоров'я, створення дієвих механізмів закупівлі лікарських засобів та медичних виробів на національному рівні, надання доступу до інноваційного лікування, реформування екстреної медичної допомоги, реабілітації та оцінки інвалідності.

- Освіта і наука: впровадження нового підходу до навчання школярів, створення системи вимірювання результатів роботи вчителів; надання університетської автономії, що реалізована на практиці; запровадження професійної (професійно-технічна) освіти, що відповідає запитам суспільства; запровадження принципів належного урядування в галузі; прозорість та ефективність наукової сфери.

- Культура: започаткування нової культурної політики, що активізує процеси суспільного розвитку, впровадження ефективної моделі урядування у сфері культури на засадах відкритого доступу, створення сприятливих умов для споживання культурних благ, всебічний захист та актуалізація культурної спадщини, розвиток освітнього, інноваційного та комунікаційного потенціалу культури.

- Молодіжна політика: дитяча захищеність, підтримка сімей із дітьми, створення механізмів реалізації власних можливостей для молоді, державна підтримка фізичної культури на адекватному рівні, суспільна і волонтерська активність громадян, що всебічно підтримується.

Визначені пріоритети формування та реалізації публічної соціальної політики відповідають принципам створення та забезпечення соціальних стандартів. Проте важливим аспектом заходів з реформування має стати створення системи індикаторів соціальної політики, згідно яких можна виміряти рівень її результативності та ефективності. Урахування згаданих вище принципів Єв-

ропейського контенту соціальної стандартизації буде сприяти успішному виконанню соціальної функції в Україні на різних ієрархічних рівнях в національній системі публічного управління, дасть можливість забезпечити гідний рівень життя усіх верств населення на основі розробки та реалізації суспільно значимих та справедливих соціальних програм розвитку.

Список використаних джерел

1. Дорожня карта реформ 2019–2023 рр. *Реанімаційний Пакет Реформ*. Київ, 2019. URL: <https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2019/02/DKR-RPR-2019-2023.pdf>.
2. Ємельяненко Л., Шкода Т. Соціальні стабілізатори в державному антикризовому управлінні. Антикризове управління економікою України: нові виклики: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. Київ: КНЕУ, 2015. С. 43-48.
3. Пігуль Н.Г., Люта О.В., Бойко А.О. Фінансове забезпечення соціальної сфери в Україні. *Вісник Національного банку України*. 2015. № 1 (227). С. 30-35.
4. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14>.
5. EU social standards: Ensuring every person's fundamental right to live a life in dignity and fully participate in society. *Social Platform*. 2016. URL: <https://www.socialplatform.org/wp-content/uploads/2016/06/SP-position-paper-on-EU-social-standards.pdf>.

УДК 338.2

Лариса Ємельяненко^{*},
Софія Заболотна^{**}

СТРАТЕГІЧНІ ВЕКТОРИ ДЕТИНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Анотація. У тезах висвітлено масштаби, загрози та ризики поширення тіньової економіки на національному та міжнародному рівнях. Визначено особливості процесів тінізації економіки

^{*}Ємельяненко Лариса Михайлівна — доктор економічних наук, доцент, професор кафедри національної економіки та публічного управління, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», lora-lara@ukr.net

^{**}Заболотна Софія Іванівна — магістр кафедри національної економіки та публічного управління, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», zabolotskayasofia@gmail.com